

УДК 351:65

Державне управління соціальною відповідальністю суб'єктів господарювання

Н.Г. ШПАНКОВСЬКА, Ю.Т. ТРУШ

Національна металургійна академія України, м. Дніпропетровськ, Україна,
E-mail: Ulatrush@i.ua**Авторське резюме**

Соціальна відповідальність суб'єктів господарювання розглядається як дієвий інструмент державного управління. Відзначено, що сучасний етап розвитку соціальної відповідальності в Україні потребує участі держави, оскільки її бачення суб'єктами господарювання є різним, а також існує необхідність у розробці національної моделі соціальної відповідальності на базі міжнародних стандартів, оскільки Україна, з одного боку, має національні особливості впровадження соціальних ініціатив, а з іншого – умови і ресурси для їх впровадження значно відрізняються від країн з розвинутою ринковою економікою. Розбіжності в поглядах на соціальну відповідальність виявлені також і в науковій літературі, що стало підставою для визначення її сутності. Для цього проведений аналіз тлумачень соціальної відповідальності, виявлені їх переваги та недоліки. Надане в статті формулювання соціальної відповідальності актуалізує екологозахисну спрямованість діяльності суб'єктів господарювання, враховує необхідність відповідальної поведінки, а також відповідальність за дії, що порушують встановлені суспільством норми.

Ключові слова: суб'єкт господарювання; соціальна відповідальність; економіко-управлінська категорія; суспільні норми; соціальні ініціативи; екологічна спрямованість.

Public administration social responsibility of business entities

N.H. SHPANKOVSKAYA, YU.T. TRUSH

National metallurgical academy of Ukraine, Dnipropetrovsk, Ukraine,
E-mail: Ulatrush@i.ua**Abstract**

Social responsibility of a business entity is seen as an effective tool of public administration. The current stage of development of social responsibility in Ukraine requires state involvement, as its vision by business entities are different, and there is also a need to develop a national model of social responsibility on the basis of international standards, because Ukraine, on the one hand, has the national characteristics of implementation of social initiatives and, on the other, the conditions and resources for their implementation is different from developed market economies. The visions of on social responsibility in the scientific literature are also different. This was the basis for the determination of her essence. We analyzed the interpretations of social responsibility and identified their advantages and disadvantages. Formulation of social responsibility, which is submitted in article, actualizes ecological orientation of the business entity taking into account the need for responsible behavior, and responsibility for actions, which violate the norms of society.

Keywords: business entity; social responsibility; economic and managerial category; social norms; social initiatives; ecological focus.

Постановка проблеми. Сучасне державне управління перебуває в стані оновлення його осмислення і пошуку ефективних інструментів управління діяльністю суб'єктів господарювання в складних умовах сьогодення для забез-

© Н.Г. Шпанковська, Ю.Т. Труш, 2016

печення гармонійного соціально-економічного розвитку держави. Серед сучасних дієвих інструментів управління, використання яких на сьогодні є неповним, слід відзначити соціальну відповідальність. Її усвідомлення і сприйняття суб'єктами господарювання дозволить налагодити зв'язки між державними та підприємницькими структурами. Соціальна відповідальність в даному випадку стає провідником загальносуспільних інтересів на всіх рівнях управління економікою: від держави до суб'єктів господарювання, особливо тих, які ведуть господарську комерційну діяльність. Завдання держави при цьому полягає у сприянні формуванню національної моделі соціальної відповідальності, оскільки, як свідчить дослідження, результати якого викладені у джерелі [7], на сьогодні суб'єкти соціальної відповідальності мають різні бачення її змісту, форми та значення.

Аналіз досліджень і публікацій. В науковій літературі досить щільно представлені роботи присвячені соціальній відповідальності і особистості, і підприємницьких структур. Деякі вчені навіть не виділяючи поняття соціальної відповідальності як економічної категорії, відмічають важливість розвитку соціального аспекту діяльності суб'єктів господарювання або досліджують окремі її складові: формування та розвиток ключових компетенцій персоналу [14, с. 47]; соціальні заходи, які спрямовані на підвищення добробуту, поліпшення інфраструктури та формування культурних цінностей [6]; соціально-економічні аспекти впровадження системи управління якістю продукції [8] та багато інших.

Проблеми соціальної відповідальності, які вирішувалися науковцями наприкінці XX і початку XXI століття, присвячені, в основному, дослідженню окремих питань цього багатогранного завдання. В науковій і довідковій літературі того часу частіше за все викладалися результати детальних досліджень окремих складових елементів соціальної відповідальності, оцінки впливу лише одного із важливих факторів на результати роботи суб'єкта господарювання

або умов функціонування його носіїв. У цьому в дослідженнях не спостерігається і доволі часто не враховується щільний зв'язок притаманний елементам соціальної відповідальності, також не враховуються протиріччя, які виникають через складність соціальної відповідальності як економіко-управлінської категорії.

Останні роки увага науковців прикута до визначення особливостей розуміння соціальної відповідальності бізнесу в українських реаліях [2, 5, 13], до подолання проблем впровадження соціальної відповідальності в бізнес в умовах сьогодення [5, 18, 19], до оцінки рівня соціальної відповідальності промислового підприємства [4] та її впливу на розвиток і посилення конкурентних переваг підприємства [10]; а також до визначення перспектив і напрямків розвитку інституту соціальної відповідальності в Україні [1, 2, 13, 18-20].

Результати проведеного аналізу свідчать про наявність розбіжностей у поглядах науковців і практиків на визначення сутності соціальної відповідальності та її складових.

Однак розуміння і сприйняття соціальної відповідальності суб'єктами господарювання в умовах сьогодення набувають вельми важливого значення, оскільки загальне зубожіння населення потребує нових підходів по визначенню цінності людської праці та робітника як особистості; загострення екологічної ситуації в Україні вимагає при визначенні привабливості проектів на перше місце ставити їх екологічну безпеку; проблема вичерпності ресурсів на сучасному етапі розвитку людства набуває актуальності навіть для тих ресурсів, які раніше вважали невичерпаними, наприклад води, що вимагає дбайливого ставлення до природи і ресурсів, які вона дарує; чисельні банкрутства підприємств через несумлінне виконання договірних зобов'язань або умисне приховування власного майна тощо. На сьогодні держава може прямо впливати на всі господарчі процеси тільки державних підприємств. Питома вага державного сектора економіки України становить близько 15 %.

Більша ж частина економіки України припадає на суб'єктів господарювання, які ведуть господарську комерційну діяльність.

Мета дослідження. В цьому зв'язку ціллю дослідження є визначення сутності соціальної відповідальності суб'єкта господарювання, що веде господарську комерційну діяльність.

Виклад основного матеріалу. Встановлення сутності економіко-управлінської категорії «соціальна відповідальність» ускладнюється використанням її у різних галузях знань: соціальних, економічних, юридичних тощо, а також їх прискореним еволюційним розвитком. В залежності від призми наукового погляду на поняття «соціальна відповідальність» воно має різне смислове навантаження та форму, тобто найменування. На поглядах учених та розбіжностях у їх визначеннях позначилась також ідейна позиція підпорядкування усіх наук, і соціальних у тому числі, так званим «взірцевим наукам»: фізиці або математиці. Розвиток цієї ідейної позиції спостерігався в кінці XIX – на початку XX століть і її науковці-філософи назвали сциєнтизмом (від латинського *scientia* – знання, наука) суспільного прогресу. Тільки наприкінці XX століття, з переходом до економіки знань, особливо інноваційних, стрімко зросла роль соціуму, який їх створює і є їх носієм.

Поняття соціальний (від латинського *socialis* – суспільний) пов'язано з життям людей та взаємовідносинами в суспільстві [15] та в трудових колективах. Внаслідок наявності щільних прямих та зворотних, горизонтальних та вертикальних ієрархічних зв'язків між учасниками ринкових відносин, особливо під час інтеграційних процесів, що притаманні сучасній глобалізованій економіці, стрімко зростає відповідальність за: якісне і своєчасне виконання службових обов'язків членами трудових колективів; дотримання договірної та фінансової дисципліни всіма учасниками ринку і т.д.

Відповідальність – це загальна філософська категорія, як зазначається у джерелі [12]; відповідальність вини-

кає в особистості по відношенню до суспільства і відображає її соціальне та морально-правове ставлення до суспільства, яке, в свою чергу, характеризується виконанням морального обов'язку і правових норм. Разом з тим носієм відповідальності може бути не тільки особистість, але й підприємницька структура. Трактовка змісту відповідальності як наукової економіко-управлінської категорії повинна враховувати специфіку господарської діяльності підприємницької структури та управління нею.

У таблиці наведено аналіз найбільш повних тлумачень соціальної відповідальності, які надані дослідниками в джерелах [3; 6; 11, с. 20; 16; 17; 21].

В результаті проведеного аналізу сутності соціальної відповідальності, її суб'єктів та елементів необхідно відзначити наступне. Майже всі дослідники вказують на відповідальність діяльності особи або бізнесу певним нормам, однак тільки деякі з них передбачають покарання (або настання відповідальності) за проступки. В поодиноких працях акцентується увага на мінімізацію шкідливого впливу суб'єкта відповідальності на навколишнє середовище.

Однак сучасний стан навколишнього середовища потребує дбайливого відношення до нього, і тому пріоритетними повинні стати саме рішення спрямовані на його збереження, а не тимчасове отримання прибутків. Відповідальність суб'єкта виникає саме при прийнятті ним таких рішень, або настає як покарання за рішення прийняті всупереч встановленим вимогам, оскільки їх реалізація погіршує екологічний стан регіону, в якому провадиться діяльність.

Соціальна відповідальність суб'єкта господарювання в своєму зовнішньому прояві сприймається нами як здатність, внутрішня готовність, усвідомлена необхідність і активні дії до виконання своїх обов'язків перед усіма учасниками ринкових відносин, регіоном, в якому воно веде свою діяльність, галузі, суспільством, а також здатність якісно, своєчасно, добросовісно, ретельно із творчим підходом виконувати функціональні, громадські на інші обов'язки і завжди, і

Таблиця - Порівняльний аналіз авторських поглядів на соціальну відповідальність

Авторські погляди, джерело	Переваги	Недоліки
1	2	3
Соціальна відповідальність – сприяння відповідальній діловій практиці, яка дає вигоду бізнесу та суспільству й допомагає досягти соціального, економічного та екологічно усталеного розвитку через максимальне збільшення позитивного впливу бізнесу на суспільство з одночасною мінімізацією його негативного впливу [3].	Відображає позитивний вплив на показники діяльності соціальної орієнтації бізнесу. Екологічна спрямованість.	Відсутність відповідальності за проступки.
Соціальна відповідальність розглядається як задоволення запитів споживачів у певних сферах, отримання благ власниками та робота підприємства [6].	Врахування інтересів учасників ринкових відносин.	Відсутність екологозахисної спрямованості діяльності підприємства, обмеженість отримання благ лише власником.
Соціальна відповідальність має подвійне значення [11, с. 20]: - це дотримання суб'єктами суспільних відносин вимог соціальних норм; - особа зобов'язується нести додатковий обов'язок особистого чи майнового характеру.	Розглядається як загально-соціологічна категорія. Акцент на суспільні відносини, що диктують вимоги до їхніх суб'єктів. Передбачає компенсацію при порушеннях і враховує необхідність особистого або майнового обов'язку.	Обмеженість вимог тільки соціальними нормами. Як свідчить практика, не завжди особа зобов'язується нести обов'язки. Відсутність соціальної захищеності.
Соціальна відповідальність – обов'язок індивіда виконувати відповідні політичні та моральні вимоги, які встановлюються суспільством, державою та колективом [16].	Визначає суб'єктів соціальної відповідальності	Відображає тільки вимоги до поведінки, не встановлюючи міру покарання за проступки.
Соціальна відповідальність – це концепція залучення соціальних і екологічних аспектів у діяльність бізнесу на засадах добровільності та взаємодії між різними зацікавленими сторонами (групами впливу) [17].	Відображає соціально-екологічну спрямованість та взаємодію суб'єктів соціальної відповідальності.	Відсутність відповідальності за проступки.
Соціальна відповідальність – це відповідальність організації (установи з визначеними завданнями та структурою) за вплив її рішень та дій на суспільство, навколишнє середовище шляхом прозорості та етичної поведінки, яка сприяє сталому розвитку, у т.ч. здоров'ю та добробуту суспільства; враховує очікування зацікавлених сторін; відповідає чинному законодавству та міжнародним нормам поведінки та інтегрована у діяльність організації і практикується у її відносинах [21].	Є основою для розробки національних стандартів соціальної відповідальності.	Не враховує національні особливості впровадження соціальних ініціатив.

всюди раціонально використовувати усі види ресурсів і, в першу чергу, невідновлювані, а також нести особисту та майнову відповідальність за свої проступки.

Соціальна відповідальність є складною економіко-управлінською категорією, від сприйняття сутності якої залежать: вчинки конкретних осіб і суб'єктів господарювання; їх бажання додержуватись норм, які нею декларуються; внутрішнє відчуття задоволення від соціально-відповідальних вчинків. Тому надане формулювання соціальної відповідальності, як нам вважається, буде спонукати осіб, що усвідомлюють її сутність і керуються нею до соціально-відповідальних дій. Розвиток соціальної відповідальності суб'єктів господарювання в Україні потребує участі держави, яка повинна взяти на себе іні-

ціативу з розробки національної моделі соціальної відповідальності. Це необхідно і через сучасне соціально-економічне й екологічне становище України, і через наявність різних поглядів на соціальну відповідальність її суб'єктів. В статті зроблено спробу надати формулювання соціальної відповідальності, яке відповідає вимогам сьогодення і враховує національні особливості впровадження соціальних ініціатив.

Напрямок подальших досліджень визначено класифікацію соціальної відповідальності суб'єктів господарювання, оскільки встановлення видів соціальної відповідальності є необхідним для визначення методів, які слід застосовувати при дослідженні кожного конкретного виду соціальної відповідальності з при-
таманними йому особливостями.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ:

1. Безчотнікова С.В. Корпоративна соціальна відповідальність в системі PR-комунікацій бізнесу: український досвід та перспективи [Електронний ресурс] / С.В. Безчотнікова // Інформаційне суспільство. - 2013. - Вип. 18. - С. 45-49. - Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/j-pdf/is_2013_18_11.pdf.
2. Власова Т.Р. Соціальна відповідальність бізнесу: сутність та тенденції [Електронний ресурс] / Т.Р. Власова // Вісник Чернівецького торговельно-економічного інституту. Економічні науки. - 2013. - Вип. 1. - С. 52-57. - Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/j-pdf/Vchtei_2013_1_10.pdf.
3. Воробей В. Соціальна відповідальність бізнесу. Українські реалії та перспективи [Електронний ресурс] / В. Воробей, І. Журовська // Слухання парламентського комітету з питань промислової і регуляторної політики та підприємництва - Режим доступу: http://www.svb.org.ua/sites/default/files/Analitichniy_Material_do_Sluhan_FINAL.pdf. - Назва з екрана.
4. Галушко О.С. Фінансові важелі реалізації принципу соціальної відповідальності бізнесу в гірничо-металургійній промисловості [Електронний ресурс] / О.С. Галушко // Економіка промисловості. - 2013. - № 3. - С. 197-204. - Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/j-pdf/ekonpr_2013_3_20.pdf.
5. Головінов О.М. Соціальна відповідальність бізнесу: українські реалії і проблеми [Електронний ресурс] / О.М. Головінов // Економічний вісник Донбасу. - 2014. - № 2. - С. 187-192. - Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/j-pdf/escvd_2014_2_29.pdf.
6. Економіка підприємства: підручник [Текст] / за заг. ред. д.е.н., проф. Л.Г. Мельника. - Суми: Університетська книга, 2012. - 864 с.
7. Зінченко А.Г. Корпоративна соціальна відповідальність 2005-2010: стан та перспективи розвитку / А.Г. Зінченко, М.А. Саприкіна. - К.: Вид-во «Фарбований лист», 2010. - 56 с.
8. Король Г.О. Організаційно-економічний механізм забезпечення бездефектного виробництва на підприємствах машинобудування: облік, аналіз, ефективність: Монографія / Г.О. Король, Н.Г. Шпанковська, І.М. Ізвекова та ін. - Дніпропетровськ: НМетАУ-Середняк Т.К., 2014. - 272 с.
9. Лазоренко Л.В. Корпоративна соціальна відповідальність як інноваційна стратегія бізнесу [Електронний ресурс] / Л.В. Лазоренко // Вісник Східноєвропейського університету економіки і менеджменту. Сер.: Економіка і менеджмент. - 2013. - № 1. - С. 89-96. - Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/j-pdf/Vsuem_2013_1_12.pdf.
10. Ласукова А.С. Корпоративна соціальна відповідальність як фактор ефективності банківського бізнесу [Електронний ресурс] / А.С. Ласукова // Mechanism of Economic Regulation. - 2013. - № 3. - С. 147-155. - Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/j-pdf/Mre_2013_3_17.pdf.
11. Майбутнє-аудит [Текст]. Матеріали Міжнародної науково-практичної конференції (29 листопада 2014 р.) / Під ред. М.Л. Крапивко, В.Я. Нусінова // Кривий Ріг: КНУ – Вид. Р.А. Козлов,

2014. – 351 с.

12. Марчук В.М. Нариси з теорії права [Текст]: Навчальний посібник / В.М. Марчук, Л.В. Ніколаєва; В.о. Київ. нац. торг.-економ. ун-т. – К.: Істина, 2004. – 304 с.

13. Марчук Л.П. Соціальна відповідальність як визначальна стратегія розвитку сучасного бізнесу [Електронний ресурс] / Л.П. Марчук // Науковий вісник Миколаївського державного університету імені В.О. Сухомлинського. Серія: Економічні науки. - 2014. - Вип. 5.2. - С. 51-56. - Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/j-pdf/nvmduce_2014_5.2_12.pdf.

14. Организационно-экономические проблемы повышения эффективности металлургического производства [Текст]. Сб. статей IV Международной научно-практической конференции 27–28 ноября 2013г. / Под ред. Н.А. Ефимова // Новокузнецк: СГИУ, 2013. – 228 с.

15. Ответственность [Электронный ресурс] // Толковый словарь русского языка, С.И. Ожегов совместно с Н.Ю. Шведовой. - Режим доступа: <http://www.ozhegov.org/words/21108.shtml>.

16. Семякин М.Н. Источники российского гражданского права: проблемы теории и практики [Текст] / М. Н. Семякин. – М.: Изд-во «Юрлитинформ», 2010. – 389 с.

17. Соціальна відповідальність бізнесу: розуміння та впровадження [Електронний ресурс]. - Режим доступу: http://www.un.org.ua/files/Concept_Paper.pdf. - Назва з екрана.

18. Петруня Ю.Є. Соціальна відповідальність бізнесу: українські виміри [Електронний ресурс] / Ю.Є. Петруня // Економічний вісник Національного гірничого університету. - 2012. - № 1. - С. 6-11. - Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/j-pdf/evngu_2012_1_3.pdf.

19. Халда Н. О. Соціальна відповідальність бізнесу як складова людського розвитку в Україні та світі [Електронний ресурс] / Н.О. Халда // Наука й економіка. - 2013. - Вип. 4(2). - С. 326-332. - Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/j-pdf/Nie_2013_2_4_53.pdf.

20. Щур Н.О. Соціальна відповідальність бізнесу: ключовий елемент сильної соціальної політики [Електронний ресурс] / Н.О. Щур // Науковий вісник Академії муніципального управління. Серія: Управління. - 2013. - Вип. 1. - С. 305-314. - Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/j-pdf/Nvamu_upravl_2013_1_41.pdf.

21. International Standard ISO 26000:2010 «Guidance on social responsibility» [Electronic resource]. – Access mode: http://www.iso.org/iso/catalogue_detail?csnumber=42546.

REFERENCES:

1. Bezchotnikova, S.V., 2013. Korporatyvna sotsial'na vidpovidal'nist' v systemi PR-komunikatsiy biznesu: ukrayins'kyi dosvid ta perspektyvy (Corporate social responsibility in the system of PR-communications business: Ukrainian experience and perspective). Informatsiyne suspil'stvo 18, 45-49. Access: http://nbuv.gov.ua/j-pdf/is_2013_18_11.pdf (in Ukrainian).

2. Vlasova, T.R., 2013. Sotsial'na vidpovidal'nist' biznesu: sutnist' ta tendentsiyi (Social Responsibility: the nature and trends). Visnyk Chernivets'koho torhovel'no-ekonomichnoho instytutu. Ekonomichni nauky 1, 52-57. Access: http://nbuv.gov.ua/j-pdf/Vchtei_2013_1_10.pdf (in Ukrainian).

3. Vorobey, V. Sotsial'na vidpovidal'nist' biznesu. Ukrayins'ki realiyi ta perspektyvy (The social responsibility of business. Ukrainian realities and prospects). Clukhannya parlament-s'koho komitetu z pytan' promyslovoyi i rehulyatornoyi polityky ta pidpryyemnytstva. Access: http://www.svb.org.ua/sites/default/files/Analitichnyi_Material_do_Sluhan_FINAL.pdf (in Ukrainian).

4. Halushko, O.S., 2013. Finansovi vazheli realizatsiyi pryntsyphu sotsial'noyi vidpovidal'nosti biznesu v hirnycho-metallurhiyniy promyslovosti (Financial instruments of the principle of social responsibility in the mining and metals industry). Ekonomika promyslovosti 3, 197-204. Access: http://nbuv.gov.ua/j-pdf/econpr_2013_3_20.pdf (in Ukrainian).

5. Holovinov, O.M., 2014. Sotsial'na vidpovidal'nist' biznesu: ukrayins'ki realiyi i problemy (Social Responsibility: Ukrainian realities and challenges). Ekonomichnyy visnyk Donbasu 2, 187-192. Access: http://nbuv.gov.ua/j-pdf/ecvd_2014_2_29.pdf (in Ukrainian).

6. Ekonomika pidpryyemstva: pidruchnyk (Enterprise Economy: a textbook). 2012. Universytet's'ka knyha, Sumy (in Ukrainian).

7. Zinchenko, A.H., 2010. Korporatyvna sotsial'na vidpovidal'nist' 2005-2010: stan ta perspektyvy rozvytku (Corporate Social Responsibility 2005-2010: Status and Prospects). Vyd-vo «Farbovanyy lyst», Kyiv (in Ukrainian).

8. Korol', H.O., 2014. Orhanizatsiyno-ekonomichnyy mekhanizm zabezpechennya bezdefektnoho vyrobnytstva na pidpryyemstvakh mashynobuduvannya: oblik, analiz, efektyvnist': Monohrafiya (Organizational-economic mechanism to ensure zero-defect production in the mechanical engineering, accounting, analysis, efficiency Monograph). – NMetAU–Serednyak T.K, Dnipropetrovs'k (in Ukrainian).

9. Lazorenko, L.V., 2013. Korporatyvna sotsial'na vidpovidal'nist' yak innovatsiyna stratehiya biznesu (Corporate social responsibility as an innovative business strategy). Visnyk Skhidnoyevropeys'koho

- universytetu ekonomiky i menedzhmentu. Ser.: Ekonomika i menedzhment 1, 89-96. Access: http://nbuv.gov.ua/j-pdf/Vsuem_2013_1_12.pdf (in Ukrainian).
10. Lasukova, A.S., 2013. Korporatyvna sotsial'na vidpovidal'nist' yak faktor efektyvnosti bankivs'koho biznesu (Corporate social responsibility as a factor in the efficiency of the banking business). Mechanism of Economic Regulation 3, 147-155. Access: http://nbuv.gov.ua/j-pdf/Mre_2013_3_17.pdf (in Ukrainian).
11. Maybutnye – audyt (The future audit). Materialy Mizhnarodnoyi naukovo-praktychnoyi konferentsiyi (29 lystopada 2014 r.). 2014. KNU – Vyd. R.A. Kozlov, Kryvyy Rih (in Ukrainian).
12. Marchuk, V.M., 2004. Narysy z teorii prava (Essays on the Theory of Law). Istyna, Kyiv (in Ukrainian).
13. Marchuk, L.P., 2014. Sotsial'na vidpovidal'nist' yak vyznachal'na stratehiya rozvytku suchasnoho biznesu (Social responsibility as the defining strategy of development of modern business). Naukovyy visnyk Mykolayivs'koho derzhavnoho universytetu imeni V.O. Sukhomlyns'koho. Seriya: Ekonomichni nauky 5.2, 51-56. Access: http://nbuv.gov.ua/j-pdf/nvmduce_2014_5.2_12.pdf (in Ukrainian).
14. Organizatsionno-ekonomicheskie problemyi povyisheniya effektivnosti metallurgicheskogo proizvodstva (Organizational-economic problems of increase of efficiency of metallurgical production). Sb. statey IV Mezhdunarodnoy nauchno-prakticheskoy konferentsii 27–28 noyabrya 2013g. 2013. SGIU, Novokuznetsk (in Russian).
15. Otvetstvennost (A responsibility). Tolkovyy slovar russkogo yazyika, S.I. Ozhegov sovместno s N.Yu. Shvedovoy. Access: <http://www.ozhegov.org/words/21108.shtml> (in Russian).
16. Semyakin, M.N., 2010. Istochniki rossiyskogo grazhdanskogo prava: problemyi teorii i praktiki (Sources of Russian civil law: theory and practice problems). Izd-vo «Yurlitinform», Moscow (in Russian).
17. Sotsial'na vidpovidal'nist' biznesu: rozuminnya ta vprovadzhennya (Social Responsibility: understanding and implementation). Access: http://www.un.org.ua/files/Concept_Paper.pdf (in Ukrainian).
18. Petrunya, Yu.Ye., 2012. Sotsial'na vidpovidal'nist' biznesu: ukrayins'ki vymiry (Social Responsibility: Ukrainian dimension). Ekonomichnyy visnyk Natsional'noho hirnychoho universytetu 1, 6-11. Access: http://nbuv.gov.ua/j-pdf/evngu_2012_1_3.pdf (in Ukrainian).
19. Khalda, N. O., 2013. Sotsial'na vidpovidal'nist' biznesu yak skladova lyuds'koho rozvytku v Ukrayini ta svidi (Corporate Social Responsibility as an integral human development in Ukraine and the world). Nauka y ekonomika 4(2), 326-332. Access: http://nbuv.gov.ua/j-pdf/Nie_2013_2_4_53.pdf (in Ukrainian).
20. Shchur, N.O., 2013. Sotsial'na vidpovidal'nist' biznesu: klyuchovyy element syl'noyi sotsial'noyi polityky (Social responsibility: a key element of a strong social policy). Naukovyy visnyk Akademiyi munitsypal'noho upravlinnya. Seriya: Upravlinnya 1, 305-314. Access: http://nbuv.gov.ua/j-pdf/Nvamu_upravl_2013_1_41.pdf (in Ukrainian).
21. International Standard ISO 26000:2010 «Guidance on social responsibility». Access mode: http://www.iso.org/iso/catalogue_detail?csnumber=42546.

Шпанковська Ніна Григорівна - кандидат економічних наук, доцент, професор
Національна металургійна академія України
Адреса: 49600, м.Дніпропетровськ, пр. Гагаріна, 4
E-mail: Ulatrush@i.ua

Труш Юлія Тимофіївна - кандидат економічних наук, доцент
Національна металургійна академія України
Адреса: 49600, м.Дніпропетровськ, пр. Гагаріна, 4

Shpankovskaya Nina Hryhorivna – candidate of economical science, associate professor, Full Prof.
National metallurgical academy of Ukraine
Address: 4, Gagarina Av., Dnipropetrovsk, 49600, Ukraine
E-mail: Ulatrush@i.ua

Trush Yuliya Tymofiyivna – candidate of economical science, associate professor
National metallurgical academy of Ukraine
Address: 4, Gagarina Av., Dnipropetrovsk, 49600, Ukraine